

การสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชน ตามหลักสารานีธรรม 6 ของ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์

Human Relations Creating between the School Administrators and
the Communities according to Saraniyadhamma 6 of the Opportunity
Expansion Schools in Nong Bua District, Nakhon Sawan Province

ธนานนท์ แสงทองทาบ¹ ปฏิธรรม สำเนียง² และพระมหาอุตร อุตฺตโร³
Thananon Saengthongthab, Phramaha Udorn Uttaro and Patitham Samniang

Received: November 30, 2021

Revised: January 03, 2022

Accepted: January 24, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาโดยจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล และ 3) หาแนวทางการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชน ตามหลักสารานีธรรม 6 ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง เครจซี่ และมอร์แกน จำนวน 167 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามชนิดประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่น 0.95 และ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความแปรปรวนชนิดทางเดียว หาแนวทางการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชนตามหลักสารานีธรรม 6 โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 รูป/คน และนำมาวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ใน

¹ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3; Nakhon Sawan Primary Educational Service Area Office 3

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkomrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: thananon56111606013@gmail.com, Tel. 085-7310920

ระดับมาก ทั้ง 3 ด้าน 2) กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ต่างกัน มีระดับความคิดเห็น แตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ และตำแหน่งต่างกัน มีระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน 3) แนวทางการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชน ตามหลักสารานีธรรม 6 มีดังนี้ ด้านการเข้าใจตนเอง ผู้บริหารควรศึกษาบทบาท หน้าที่ของตนให้เข้าใจ นำคณะกรรมการสถานศึกษา ร่วมดำเนินการ ยึดหลักประโยชน์สุขของสังคมหรือชุมชน ด้านการเข้าใจผู้อื่น ผู้บริหารควรรู้ความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อยอมรับหรือปฏิบัติต่อบุคคลตามความแตกต่าง ควรจัดฝึกอบรมความรู้ ทักษะ ให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา ด้านการมีสภาพแวดล้อมที่ดี ควรพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้สะอาด ร่มรื่น ปลอดภัย เอื้อต่อเรียนรู้

คำสำคัญ: การสร้างมนุษยสัมพันธ์, ชุมชน, โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา, หลักสารานีธรรม 6

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the condition of human relations between administrators and the communities of opportunity expansion schools; 2) to compare the opinions of teachers and the basic education committees on the human relations between administrators and communities of opportunity expansion schools classified by personal data; and 3) to look for ways to create human relations between administrators and the communities according to Saraniyadhamma 6 of the opportunity expansion schools in Nong Bua District, Nakhon Sawan Province. This study was a mixed methods research. A sample group was determined by using Craigsie and Morgan tables of 167 persons and 12 key informants. The instruments used were a 5-level estimation questionnaire with 0.95 confidence values and a semi-structured interview. The statistics used to analyze the data consisted of frequency, percentage, mean, standard deviation and one-way variance analysis to find a way to create human relations between the administrators and the communities according to Saraniyadhamma 6 by using in-depth interviews from 12 key informants and analyzing the content. The results of the research found that 1) the condition of human relations between the administrators and the communities of opportunity expansion schools, overall, was at a high level. When considering each aspect, it was found that it was at a high level in all 3 aspects; 2) a sample group with different gender, education level and experiences had different opinion levels while a sample group with different age and positions different positions had no different levels of opinion; and 3) the guidelines to create human relations between administrators and the communities according to Saraniyadhamma 6 were as

follows: in terms of self-understanding, the administrators should study and understand their roles and duties to lead the board of education to jointly operate by adhering to the principles of benefit and happiness of society or community; in the aspect of understanding others, the administrators should know the differences among people to accept or treat individuals based on their differences. Knowledge and skills training should be provided to subordinates; in terms of having a good environment, the environment should be developed to be clean, shady, safe, conducive to learning.

Keywords: Creating Human Relations, Community, Opportunity Expansion Schools, Saraniyadhamma 6

บทนำ

บ้าน วัด โรงเรียน หรือที่เรียกว่า “บวร” คือ สามเสาหลักคู่สังคมไทยซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่เกื้อกูลประเทศไทยมายาวนาน การสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารโรงเรียนกับชุมชนที่ผ่านมาก็ยึดหลักการนี้มาโดยตลอด เพราะทั้งบ้านและวัดโดยรวมแล้วก็คือ ชุมชนที่แวดล้อมโรงเรียนนั่นเอง “โรงเรียนกับชุมชนเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้” การร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้ง 2 ฝ่าย คือ สถานศึกษาได้พลังจากชุมชนมาช่วยในการจัดการศึกษา การศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน การพัฒนามนุษยสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน ช่วยลดและแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกัน และช่วยให้เกิดการมีส่วนร่วมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย (ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2560)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวดที่ 8 ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา มาตรา 58 ว่าด้วย “ให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุน ด้านงบประมาณ การเงิน ทั้งจากทางรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัวยุทธ ชุมชน องค์กรชุมชนเอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่น และต่างประเทศ ซึ่งเป็นผู้จัดและเพื่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา” อย่างไรก็ตามการสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีระหว่างสถานศึกษา โดยผู้บริหารของสถานศึกษากับชุมชน จึงเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยในการดำเนินงานของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ การละเลยไม่เห็นความสำคัญของชุมชน เป็นการมองข้ามทรัพยากร ที่จะอำนวยความสะดวกต่อการดำเนินงานของสถานศึกษาได้

โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา คือ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นโรงเรียนที่เปิดโอกาสทางการศึกษาให้กับนักเรียนที่ด้อยในเรื่องของความพร้อมทางการเรียน การเดินทาง และ

ปัจจัยด้านต่าง ๆ ทั้งนี้การสร้างความสัมพันธ์อาจจะยังไม่เกิดมากนัก ตลอดจนอาจจะเกิดบ้างแต่ก็ยังไม่สามารถนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้ดีมากนัก

หลักสารานุกรม 6 คือ หลักธรรมแห่งความประสานเชื่อมต่อกันเพื่อความสามัคคี สำหรับผู้บริหารที่ต้องพึ่งพิงมีต่อชุมชน ประกอบด้วย เมตตามโนกรรม คือ การคิดดี เมตตาวิจิตรกรรม คือ การพูดในสิ่งที่ดีงาม เมตตาคายกรรม คือ การกระทำดีต่อกัน สาธารณโภคี คือ การรู้จักแบ่งปันผลประโยชน์ต่อกันด้วยความยุติธรรม สีสสามัญญา คือ การปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับหรือวินัยต่าง ๆ แบบอย่างเดียวกัน และทิวฐีสสามัญญา คือ มีความคิดเห็นเป็นอย่างเดียวกัน คิดในสิ่งที่ตรงกัน รู้จักยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอยู่เสมอ (กัลยาณมิตร เพื่อนแท้สำหรับคุณ, 2560) หลักสารานุกรม 6 เป็นพุทธวิธีที่สามารถนำมาใช้ในการอยู่ร่วมกันให้เกิดความรัก ความสามัคคี ความเห็นอก เห็นใจซึ่งกันและกันและพร้อมที่จะให้อภัยกัน (ณฐา แยมสรवल, 2559)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชนตามหลักสารานุกรม 6 ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3 เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารหรือผู้เกี่ยวข้องในการนำไปใช้เป็นแนวทางการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชนให้มีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผลและเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาการศึกษาาร่วมกันต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล
3. เพื่อหาแนวทางการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชน ตามหลักสารานุกรม 6 ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) ประกอบด้วย เชิงคุณภาพ (Qualitative Method) และเชิงปริมาณ (Quantitative Method) ผู้วิจัยได้ศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีขอบเขตเนื้อหา ดังนี้

1. องค์ประกอบของการสร้างมนุษยสัมพันธ์ ประกอบด้วย 1) การเข้าใจตนเอง 2) การเข้าใจผู้อื่น 3) การมีสภาพแวดล้อมที่ดี
2. หลักสารานุกรม 6 ประกอบด้วย 1) หลักเมตตาคายกรรม 2) หลักเมตตาวจิตรกรรม 3) หลักเมตตามโนกรรม 4) หลักสาธารณโภคี 5) หลักสีลสามัญญา 6) หลักทิวฐีสสามัญญา

ดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาสภาพมนุษย์สัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ และเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับมนุษย์สัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามชนิดประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 2 ตอน มีค่าความเชื่อมั่น .95 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 277 คน ได้แก่ ครูผู้สอน 11 โรงเรียน จำนวน 200 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 11 โรงเรียน จำนวน 77 คน ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ประจำปีการศึกษา 2563 กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง เครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 167 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย และวิเคราะห์ความแปรปรวนชนิดทางเดียว

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อหาแนวทางการสร้างมนุษย์สัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชน ตามหลักสารานิยมธรรม 6 ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการเสนอแนวทางการสร้างมนุษย์สัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชน ตามหลักสารานิยมธรรม 3 ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 12 รูป/คน ประกอบด้วย นักวิชาการด้านพุทธศาสนา จำนวน 3 รูป/คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 ครูผู้สอน จำนวน 3 คน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 3 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพมนุษย์สัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมาก ทั้ง 3 ด้าน โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการรู้จักตนเอง ด้านการเข้าใจสภาพแวดล้อมที่ดี และด้านการเข้าใจผู้อื่น ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทั้ง 3 ด้าน ได้ผลดังนี้

1.1 ด้านการรู้จักตนเองอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับสูงสุด คือ ผู้บริหารให้ความเคารพต่อผู้บังคับบัญชาต้นสังกัด เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีต่อชุมชน อันดับ 2 คือ ผู้บริหารมีความวิริยะ อุตสาหะ ในการบริหารโรงเรียนและสนองความต้องการของชุมชน อันดับ 3 คือ ผู้บริหารปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามพระบรมราโชวาทเป็นกิจวัตรปกติ อันแสดงออกให้เห็นถึงการมีความจงรักภักดีและเทิดทูนในสถาบัน เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีกับชุมชน และระดับต่ำ

ที่สุด อันดับ คือ ผู้บริหารมีการนำระบบควบคุมภายในและตรวจสอบภายในมาใช้ในหน่วยงานเพื่อสะดวกต่อการให้บริการกับชุมชน

1.2 ด้านการเข้าใจผู้อื่น อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าระดับสูงสุด คือ ผู้บริหารเป็นผู้มีจิตสำนึกที่ดีในหน้าที่การให้บริการ การช่วยเหลือ แนะนำในสิ่งที่ดีสนองต่อความต้องการของชุมชน อันดับ 2 คือ ผู้บริหารอำนวยความสะดวกโดยมีน้ำใจ ช่วยเหลือและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน สอนองความต้องการของชุมชน อันดับ 3 คือ ผู้บริหารเป็นผู้มีความสามารถในด้านองค์ความรู้และทักษะในการคิดและเสนอเหตุผล ให้ความเห็น คำปรึกษา และให้ข้อเสนอแนะในหน้าที่งานที่ผู้อื่นรับผิดชอบอย่างเป็นกัลยาณมิตรในการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับชุมชน และระดับต่ำที่สุด คือ ผู้บริหารเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดี ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอันเป็นแบบอย่างที่ดีกับชุมชน

1.3 ด้านการเข้าใจสภาพแวดล้อมที่ดี อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับสูงสุด คือ ผู้บริหารสามารถปฏิบัติงานในภาวะที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันดับ 2 คือ ผู้บริหารมีความตั้งใจปฏิบัติงานที่สนองงานสถานศึกษาและชุมชนเพื่อให้ได้รับความสำเร็จ อันดับ 3 คือ ผู้บริหารเป็นผู้มีความกระตือรือร้น ต้องการที่จะปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ และระดับต่ำที่สุด คือ ผู้บริหารปฏิบัติงานโดยยึดหลักผลประโยชน์ส่วนรวมและชุมชนเป็นสำคัญ และสอดคล้องกับความต้องการของส่วนรวมและชุมชน โดยคำนึงถึงการใช้วัสดุ อุปกรณ์และสาธารณูปโภคได้อย่างประหยัดและเหมาะสม

2. การเปรียบเทียบสภาพมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า

2.1 กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชน ตามหลักสาราณียธรรม 6 ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม แตกต่างกัน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ และตำแหน่งต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชน ตามหลักสาราณียธรรม 6 ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชน ตามหลักสาราณียธรรม 6 ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วย

3.1 ด้านการรู้จักตนเอง ผู้บริหารควรดำเนินการ ดังนี้

1) ศึกษาบทบาท หน้าที่ ของผู้บริหารโรงเรียน ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ ในเรื่องกฎหมายที่เกี่ยวข้อง นโยบายของรัฐบาล และความต้องการของชุมชน โดยนำคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเข้าร่วมดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ ในการบริหารงาน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงานทั่วไป โดยยึดหลักประโยชน์สุขของสังคม หรือชุมชน ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โปร่งใส และตรวจสอบได้

2) รู้จักการใช้วาจาที่ดีงามในการสื่อสาร การทักทาย ยิ้มแย้มแจ่มใส กับทุกคน แสดงความเป็นกันเอง สุภาพ อ่อนหวาน มีเหตุผล ไม่ให้ร้ายผู้อื่น ไม่ถือยศ ถือศักดิ์ว่าตนเองเป็นผู้บริหาร

3) สร้างมนุษยสัมพันธ์ทั้งในและนอกโรงเรียน เมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือ แบ่งปัน เช่น การแนะนำงานผู้ใต้บังคับบัญชา การจัดหาทุนการศึกษาให้กับนักเรียน การให้ความอนุเคราะห์ใช้งานอาคารสถานที่กับชุมชน การช่วยเหลืองานชุมชน เป็นพิธีกร เป็นวิทยากร ให้ความรู้ การนำบุคลากรและนักเรียนช่วยงานประเพณีของชุมชน เป็นต้น

4) ฝึกฝนตนเองให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ เป็นแบบอย่างที่ดี เช่น รู้หลักการบริหารงานที่ดี การวางแผน การมอบหมายงาน การติดตาม มีบุคลิกภาพดี มีภาวะผู้นำ รวมถึงการปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรม จริยธรรมที่ดีงาม นำเคารพ นับถือของผู้ใต้บังคับบัญชาและชุมชน

5) รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ด้วยความเป็นกลาง รู้จักระงับอารมณ์โกรธเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ตนเองไม่พอใจ

2. ด้านการเข้าใจผู้อื่น ผู้บริหารควรดำเนินการ ดังนี้

2.1 รู้จักความแตกต่างระหว่างบุคคล ในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นทางกาย ทางใจ การกระทำ อารมณ์ สติปัญญา ประสบการณ์ เป็นต้น เพื่อให้สามารถมอบหมายงานได้ถูกต้อง ตรงตามความสามารถ หรือความถนัด และปฏิบัติต่อบุคคลตามความต่างนั้นได้

2.2 ให้คำแนะนำ หรือการจัดฝึกอบรมความรู้ ทักษะเพิ่มเติมให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา เมื่อมอบหมายงานให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานแล้วเกิดปัญหาหรือความผิดพลาด ให้โอกาสเขาในการพิสูจน์ตนเอง เพื่อทำให้เกิดการยอมรับเกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บริหารและผู้ใต้บังคับบัญชา

2.3 ต้องมีความยุติธรรม มีความเป็นกลาง เช่น เมื่อเกิดปัญหา ต้องพยายามเข้าใจในสถานการณ์นั้น ๆ อย่างรอบด้านว่าเพราะเหตุใด ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น และที่สำคัญต้องให้โอกาสกับทุก ๆ คนได้พูดคุยก่อนการพิจารณาตัดสินใจ

2.4 นำชุมชน เข้ามามีส่วนในการกำหนดนโยบาย โครงการ กิจกรรม การใช้จ่ายงบประมาณที่จะดำเนินการ การจัดทำหลักสูตร และมีการรายงานผลการดำเนินงานเสนอให้ชุมชนทราบ เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาการศึกษา

2.5 ผู้บริหารควรสื่อสารประชาสัมพันธ์การดำเนินงานโครงการ กิจกรรม ของโรงเรียนให้ชุมชนได้รับทราบอย่างต่อเนื่อง

3. ด้านการมีสภาพแวดล้อมที่ดี ผู้บริหารควรดำเนินการ ดังนี้

3.1 พัฒนาคณะครู และบุคลากรในโรงเรียนตามหลักสภานโยบาย 6 ให้ได้ในทุกข้อ เพราะตัวบุคคลเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะต้องสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีก่อนเป็นอันดับแรก

3.2 พัฒนาสิ่งแวดลอมที่เป็นสถานที่ภายในโรงเรียนให้สะอาด ร่มรื่น ปลอดภัย เอื้อต่อเรียนรู้ และการมาเยือนของบุคคลภายนอกนั้นคือ ชุมชน โดยใช้ความร่วมมือร่วม

ใจทั้งบุคลากรภายในโรงเรียนและภายนอกคือ ชุมชน ได้เข้ามามีส่วนช่วยกันในการพัฒนาโรงเรียน และสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้

3.3 พัฒนาโรงเรียนบนพื้นฐานของความสุขที่ได้อยู่ร่วมกัน เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ โดยการจัดกิจกรรมสร้างความรักความสามัคคีภายในโรงเรียน และระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เช่น การแข่งขันกีฬาสามัคคี การร่วมงานด้านศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพมนุษย์สัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า

1.1 ด้านการรู้จักตนเอง ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยระดับสูงสุด คือ ผู้บริหารให้ความเคารพต่อผู้บังคับบัญชาต้นสังกัด เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีต่อชุมชน ทั้งนี้เพราะว่า ผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอนองบัว มีวัฒนธรรมองค์กร และประเพณีที่ยึดถือกันมา ตามวัฒนธรรมที่ดิงามของสังคมไทย คือ การให้ความเคารพต่อผู้ใหญ่หรือผู้บังคับบัญชา การให้ความเคารพซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ มงคลชีวิต 38 ประการ ข้อที่ 3 บุษาคุศลที่ควรบูชา คือ การแสดงความเคารพบุคคลที่เรานับถือ ยกย่อง เลื่อมใสในบุคคลคนนั้น และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจนา พิมพ์สุข (2556) พบว่าความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียน ในพื้นที่อำเภอมืองขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ด้านเมตตาทายกรรม ผู้บริหารมีอหิยาศัยอ่อนน้อมไม่แสดงอาการรังเกียจหรือดูหมิ่นเหยียดหยามต่อเพื่อนร่วมงาน อยู่ในระดับมาก

1.2 ด้านการเข้าใจผู้อื่น ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยระดับสูงสุด คือ ผู้บริหารเป็นผู้มีจิตสำนึกที่ดีในหน้าที่การให้บริการ การช่วยเหลือ แนะนำในสิ่งที่ดี ทั้งนี้เพราะว่าผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอนองบัว มีการแนะนำช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชาในเรื่องการปฏิบัติงาน การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น การบริการชุมชน เช่น ด้านอาคารสถานที่ การเป็นพิธีกร วิทยากร การนำนักเรียนเข้าร่วมช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชน เป็นต้น ซึ่งเป็นการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล หรือ Good Governance ในเรื่องหลักสำนึกรับผิดชอบ ตระหนักในสิทธิหน้าที่ สำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจต่อปัญหาสาธารณะ ความกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาสาธารณะ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของปรีชา บุญยัง (2556) พบว่าแนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษาใน อำเภอนศรีเมืองใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน รองลงมา คือ ด้านการให้บริการชุมชน ด้านการได้รับความสนับสนุนจากชุมชน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการวางแผนงานสร้างความสัมพันธ์

1.3 ด้านการเข้าใจสภาพแวดล้อมที่ดี ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยระดับสูงสุด คือ ผู้บริหารสามารถปฏิบัติงานในภาวะที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะว่าโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอหนองบัว ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดเล็กจำนวนนักเรียนน้อย ทำให้งบประมาณที่ได้รับจัดสรรไม่เพียงพอ แต่ผู้บริหารสามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการสร้างความร่วมมือในการช่วยพัฒนาการศึกษาจากการระดมทรัพยากรจากชุมชน และหน่วยงานอื่น เพื่อนำมาใช้ในการบริหารงาน และการจัดการศึกษามีประสิทธิภาพที่ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2546) และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ที่กำหนดไว้ในเรื่องหลักการจัดการศึกษาให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา (ราชกิจจานุเบกษา, 2553) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจนา พิมพ์สุข (2556) พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียน ในพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ด้านสาธารณโภคิ การบริหารสถานศึกษา มีการใช้เครื่องใช้และอุปกรณ์ต่าง ๆ ของสถานศึกษาอย่างประหยัด และเหมาะสม อยู่ในระดับมาก

2. แนวทางการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชน ตามหลักสาราณียธรรม 6 ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วย

2.1 ด้านการรู้จักตนเอง ผู้บริหารควรดำเนินการ ดังนี้

ผู้บริหารควรศึกษาบทบาท หน้าที่ ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ ในเรื่องกฎหมาย นโยบาย รัฐบาล และความต้องการของชุมชน โดยนำคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเข้าร่วมดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ และยึดหลักประโยชน์สุขของสังคม หรือชุมชน ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โปร่งใส และตรวจสอบได้ รู้จักการใช้วาจาที่ดีงามในการสื่อสาร ทักทาย ยิ้มแย้มแจ่มใส กับทุกคน เป็นกันเอง สุภาพ มีเหตุผล ไม่ให้ร้ายผู้อื่น ไม่ถือยศถือศักดิ์ว่าตนเองเป็นผู้บริหาร สร้างมนุษยสัมพันธ์ทั้งในและนอกโรงเรียน เมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือแบ่งปัน เช่น แนะนำงานผู้ใต้บังคับบัญชา จัดหาทุนการศึกษาให้กับนักเรียน การให้ความอนุเคราะห์ใช้งานอาคารสถานที่กับชุมชน การช่วยเหลืองานชุมชน เป็นพิธีกร เป็นวิทยากรให้ความรู้ การนำบุคลากรและนักเรียนช่วยงานศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรมของชุมชน เป็นต้น ฝึกฝนตนเองให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ เป็นแบบอย่างที่ดี มีบุคลิกภาพที่ดี มีภาวะผู้นำรวมถึงการปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรม จริยธรรมอันดี นำเคารพนับถือ รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ด้วยความเป็นกลาง ระงับอารมณ์โกรธเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ตนเองไม่พอใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจนา พิมพ์สุข (2556) พบว่า แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการบริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โรงเรียนในเขตพื้นที่ อำเภอเมืองขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ควรส่งเสริมวัฒนธรรมที่ดีในสถานศึกษา โดยเฉพาะการ

เคารพซึ่งกันและกันและกันความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกันและกัน ความสามัคคี ความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น สร้างขวัญและกำลังใจ การแสดงออกถึงความซื่อสัตย์ ซื่อตรงต่อหน้าที่ช่วยเหลือผู้ร่วมงานด้วยความเต็มใจแสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ในการทำงานร่วมกันในสถานศึกษาอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการนำไปปรับปรุงและพัฒนาการทำงานของผู้บริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.2 ด้านการเข้าใจผู้อื่น ผู้บริหารควรดำเนินการ ดังนี้

ผู้บริหารควรรู้จักความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อให้สามารถมอบหมายงานได้ถูกต้อง ตรงตามความสามารถหรือความถนัด และทำให้สามารถยอมรับ หรือปฏิบัติต่อบุคคลแต่ละคนตามความต่างต่างนั้นได้ ควรให้คำแนะนำ หรือการจัดฝึกอบรมความรู้ ทักษะเพิ่มเติม ให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา เมื่อมอบหมายงานไปแล้วเกิดปัญหาหรือความผิดพลาด รู้จักให้ออกสาเขาในการพิสูจน์ตนเอง เพื่อให้ให้เกิดการยอมรับเกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน มีความยุติธรรม มีความเป็นกลาง เช่น เมื่อเกิดปัญหาต้องพยายามเข้าใจในสถานการณ์นั้น ๆ อย่างรอบด้านว่าเพราะเหตุใดทำไมจึงเป็นเช่นนั้น และที่สำคัญต้องให้ออกสากับทุก ๆ คนได้พูดคุยก่อนการพิจารณาตัดสินใจ ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย โครงการ กิจกรรม การใช้จ่ายงบประมาณ และมีการรายงานผลเพื่อให้ทราบความต้องการของชุมชน และเกิดความร่วมมือในการพัฒนาการศึกษา ควรสื่อสารประชาสัมพันธ์การดำเนินงานโครงการ กิจกรรม ของโรงเรียนให้ชุมชนได้รับทราบอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปัทมาพร แสงแจ่ม (2559) พบว่า ข้อเสนอแนะในทางปฏิบัติสำหรับผู้บริหาร ด้านบทบาทพร้อมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 1) ส่งเสริมคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้ตรงความต้องการของชุมชน 2) ส่งเสริมให้คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมจัดทำหลักสูตรของโรงเรียน และ 3) ส่งเสริมให้คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการบริหารด้านการเงินของโรงเรียน

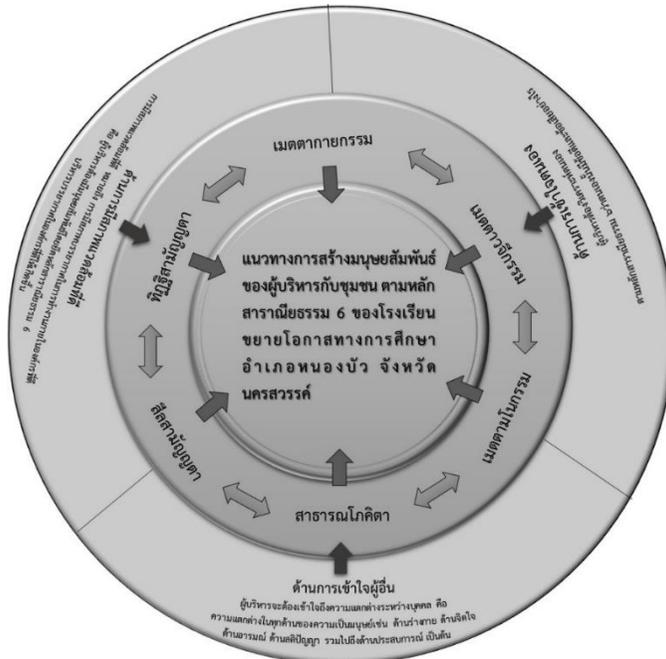
2.3 ด้านการมีสภาพแวดล้อมที่ดี ผู้บริหารควรดำเนินการ ดังนี้

ผู้บริหารควรพัฒนาตนเอง และบุคลากรในโรงเรียนตามหลักสารานิยมธรรม 6 ให้ได้ในทุกข้อ เพราะตัวบุคคลเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะต้องสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีก่อนเป็นอันดับแรก พัฒนาสิ่งแวดล้อมให้สะอาด รมรื่น ปลอดภัย เอื้อต่อเรียนรู้ และการมาเยือนของบุคคลภายนอก โดยใช้ความร่วมมือร่วมใจทั้งภายในและภายนอก ได้เข้ามามีส่วนช่วยกันในการพัฒนาโรงเรียนและสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ พัฒนาโรงเรียนบนพื้นฐานของความสุขที่ได้อยู่ร่วมกัน เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ จัดกิจกรรมสร้างความรักความสามัคคีภายในโรงเรียน และระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนาวิณ แกละสมุทร (2562) พบว่า 1) ให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเข้ามามีบทบาทหน้าที่มากขึ้นเพื่อจะช่วยส่งเสริมให้ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนดีขึ้น 2) แนวทางการส่งเสริมสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน โรงเรียนควรมีส่วนร่วมในชุมชนทุกวันสำคัญทางศาสนาต่าง ๆ 3) โรงเรียนควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนรับรู้ข่าวสารภายในโรงเรียน เพื่อให้ทราบข้อมูลและ กิจกรรมต่าง ๆ 4)

โรงเรียนควรเปิดให้ชุมชนเข้ามาใช้สถานที่ภายในโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นอาคารเรียนหรือสนามกีฬา เพื่อให้ชุมชนได้รู้จักโรงเรียนมากขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาเกี่ยวกับการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชน ตามหลักสารานียธรรม 6 มีแนวทางในการพัฒนา ดังนี้

ภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนาเกี่ยวกับการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชน ตามหลักสารานียธรรม 6

วงกลมชั้นในสุด คือ สิ่งที่ผู้วิจัยได้ตั้งเป้าประสงค์ไว้เป็นข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยชื่อว่า แนวทางการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชน ตามหลักสารานียธรรม 6 ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์

วงกลมชั้นที่ 2 คือ หลักพุทธธรรมที่นำมาบูรณาการ คือ หลักสารานียธรรม 6 ดังนี้
1) เมตตากายกรรม 2) เมตตาวจกรรม 3) เมตตามโนกรรม 4) สาธารณโภคิตา 5) ศีลสามัญญา 6) ทิวฐีสามัญญา

วงกลมชั้นที่ 3 คือ ข้อค้นพบเกี่ยวกับแนวทางการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชน ตามหลักสารานียธรรม 6 ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ได้แก่

ด้านการเข้าใจตนเอง ตามหลัก เมตตากายกรรม ผู้บริหารควรศึกษาบทบาทหน้าที่ ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ ในเรื่องกฎหมาย นโยบายรัฐบาล และความต้องการของชุมชน โดยนำ

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเข้าร่วมดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ โดยยึดหลักประโยชน์สุขของสังคมหรือชุมชน ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โปร่งใส ตรวจสอบได้ ตามหลัก เมตตาวาจิกรรณ ผู้บริหารควรรู้จักการใช้วาจาที่ดีงามในการสื่อสาร ทักทาย ยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นกันเอง สุภาพ มีเหตุผล ไม่ให้ร้ายผู้อื่น ตามหลัก เมตตามโนกรรม ผู้บริหารไม่ควรถือยศถือศักดิ์ว่าตนเองเป็นผู้บริหาร สร้างมนุษยสัมพันธ์ทั้งในและนอกโรงเรียน ด้วยการมีเมตตา ตามหลัก สาธารณโภคิตา ผู้บริหารควรเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือแบ่งปัน เช่น แนะนำงานผู้ใต้บังคับบัญชา จัดหาทุนการศึกษาให้กับนักเรียน การให้ความอนุเคราะห์ใช้งานอาคารสถานที่กับชุมชน การช่วยเหลืองานชุมชน เป็นพิธีกร วิทยากรให้ความรู้ นำบุคลากรและนักเรียนช่วยงานศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน เป็นต้น ตามหลัก สีสสามัญญตา ผู้บริหารควรฝึกฝนตนเองให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ เป็นแบบอย่างที่ดี มีบุคลิกภาพที่ดี มีภาวะผู้นำรวมถึงการปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรม จริยธรรมอันดี นำเคารพนับถือ ตามหลัก ทิฏฐิสามัญญตา ผู้บริหารควรรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ด้วยความเป็นกลาง ระงับอารมณ์โกรธเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ตนเองไม่พอใจ

ด้านการเข้าใจผู้อื่น ตามหลัก เมตตาทายกรรณ ผู้บริหารควรรู้จักความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อให้สามารถมอบหมายงานได้ถูกต้อง ตรงตามความสามารถหรือความถนัด และทำให้สามารถยอมรับ หรือปฏิบัติต่อบุคคลแต่ละคนตามความต่างต่างนั้นได้ ตามหลัก สาธารณโภคิตา ควรให้คำแนะนำ หรือการจัดฝึกอบรมความรู้ ทักษะเพิ่มเติม ให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา เมื่อมอบหมายงานไปแล้วเกิดปัญหาหรือความผิดพลาด รู้จักให้ออกสาขานในการพิสูจน์ตนเอง เพื่อให้เกิการยอมรับเกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน มีความยุติธรรม มีความเป็นกลาง เช่น เมื่อเกิดปัญหาต้องพยายามเข้าใจในสถานการณ์นั้น ๆ อย่างรอบด้านว่าเพราะเหตุใด ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น และที่สำคัญต้องให้ออกสาขากับทุก ๆ คนได้พูดคุยก่อนพิจารณาตัดสินใจ ตามหลัก ทิฏฐิสามัญญตา ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย โครงการ กิจกรรม การใช้จ่ายงบประมาณ และมีการรายงานผลเพื่อให้ทราบความต้องการของชุมชน และเกิดความร่วมมือในการพัฒนาการศึกษา ควรสื่อสารประชาสัมพันธ์การดำเนินงานโครงการ กิจกรรม ของโรงเรียนให้ชุมชนได้รับทราบอย่างต่อเนื่อง

ด้านการมีสภาพแวดล้อมที่ดี ผู้บริหารควรพัฒนาตนเอง และบุคลากรในโรงเรียน ตามหลักสาราณียธรรม 6 ให้ได้ในทุกข้อ เพราะตัวบุคคลเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะต้องสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีก่อนเป็นอันดับแรก พัฒนาสิ่งแวดล้อมให้สะอาด รมรื่น ปลอดภัย เอื้อต่อเรียนรู้ และการมาเยือนของบุคคลภายนอก โดยใช้ความร่วมมือร่วมใจทั้งภายในและภายนอก ได้เข้ามามีส่วนช่วยกันในการพัฒนาโรงเรียนและสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ พัฒนาโรงเรียนบนพื้นฐานของความสุขที่ได้อยู่ร่วมกัน เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ จัดกิจกรรมสร้างความรักความสามัคคีภายในโรงเรียน และระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรดำเนินการกำหนดนโยบายในด้านการป้องกันการทุจริต โดยฝึกอบรมเรื่องการตรวจสอบภายในให้กับผู้บริหารโรงเรียน และบุคลากรในโรงเรียน และมีการกำกับ ติดตาม โรงเรียนในสังกัด โดยนำชุมชนเข้ามามีส่วนตรวจสอบ อย่างต่อเนื่องทุกปี เพื่อให้เกิดความโปร่งใส สามารถตรวจสอบทำให้ชุมชนเกิดความเชื่อถือและเกิดความร่วมมือในการพัฒนาโรงเรียน

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรพัฒนาผู้บริหารโรงเรียน ให้เป็นผู้มีความสามารถในการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชาและชุมชน โดยการฝึกทักษะการสื่อสาร ทักษะการรับฟังความคิด รวมถึงการพัฒนาผู้บริหารให้มีความสามารถบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล

3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรกำกับ ติดตาม โรงเรียนให้นำหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ชุมชน หรือคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย โครงการ กิจกรรม และนำเสนอผลการดำเนินงานให้ทราบ เพื่อสร้างความร่วมมือ และแสดงถึงการดำเนินงานด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารโรงเรียนควรพัฒนา ฝึกฝนทักษะของตนเอง ทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ มนุษย์สัมพันธ์ ทักษะการสื่อสาร บุคลิกภาพ และภาวะผู้นำ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้ใต้บังคับบัญชาและชุมชน

2. ผู้บริหารโรงเรียนควรปฏิบัติงานโดยยึดถือประโยชน์ของทางราชการและชุมชนเป็นที่ตั้ง และควรยึดหลักการมีส่วนร่วม โดยรับฟังความคิดเห็นอย่างรอบด้านก่อนตัดสินใจดำเนินงานต่าง ๆ

3. ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการรายงานผลการดำเนินงานต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกครั้ง เพื่อให้เกิดความโปร่งใส ตรวจสอบได้

4. ผู้บริหารโรงเรียนควรจัดโครงการหรือกิจกรรม สานสัมพันธ์ทั้งภายในโรงเรียน และระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความรักความสามัคคีในองค์กรและชุมชน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความร่วมมือกันในการพัฒนาการศึกษาาร่วมกันได้อย่างดีต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กัลยาณมิตร เพื่อนแท้สำหรับคุณ. (2560). *หลักสารานียธรรม 6*. เข้าถึงได้จาก https://kalyana mitra.org/th/article_detail.php?i=15409

กาญจนา พิมพ์สุข. (2556). *การประยุกต์ใช้หลักสารานียธรรม 6 ในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสนตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- ชูชาติ พ่วงสมจิตร. (2560). การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน. *Veridian E-Journal Silpakorn University*, 10(2), 1342-1354.
- ณฐา แยมสรवल. (2559). การประยุกต์หลักสารานุกรมเพื่อเสริมสร้างความปรองดองในการปฏิบัติงานวิชาชีพพยาบาลในโรงพยาบาลบางไทรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 1(1), 49-58.
- นาวิณ แกละสมุทร. (2562). การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อ สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร (สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปรีชา บุญยัง. (2556). แนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอศรีเมืองใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.
- ปัทมาพร แสงแจ่ม. (2559). การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนวัดพวงนิมิต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. (2553, กรกฎาคม 22). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 127 ตอนที่ 45 ก, หน้า 1-2.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.